

va védnöknek választották meg Vukovics Sándor lelkészt, aki résztvett irodalmi vitáikon. Ujítás volt a régi rendszerrel szemben, hogy már a gimnáziumok alsó osztályainak növendékeit is felvették tagjaik sorába, amennyiben érdeklődést mutattak munkájuk iránt. Az akkori idők szerb költőinek és íróinak munkáival igyekeztek megismerkedni. Nem egy szegedi szerb diák verseit szívesen közölték a korabeli szerb lapok. Hogy milyen élnék volt az érdeklődésük minden szerb ügy iránt, mutatja, hogy 1862-ben 26 forintot gyűjtöttek egymás között az újvidéki szerb színház felépítésére. Az egymásután létesülő szerb folyóiratok és könyvkiadó vállalatok rendszeresen megküldték kiadványaikat Szegedre, hogy „a fiatalokban ébrentartsák a hazafiság szikráját”. Még Karadzsicstól is, aki kiadta a jelszót, hogy úgy kell írni, ahogyan a nép beszél, kaptak értékes könyveket. A szavalásra kerülő költők névsora Zmaj Jovan Jovanoviccsal és Brankó Radicseviccsel bővült. De Petőfi-fordítások sem hiányoznak műsorukról. A hercegovinai felkelés és a török-montenegrói háború pedig valóságos rajongást fakaszt bennük. Felkutatják mindazokat az írásokat, amelyek a montenegrói néppel foglalkoznak és igyekeznek mind többet tudni erről a maroknyi népről, amelynek önállóságt törekvéseit vérbe fojtották. A szegedi szerb ifjak költői sorokban örökítik meg jegyzőkönyveikben a vele szemben táplált érzelmeiket: ... „mikor a szerb nép a zavaros jelenben véres fejét a szerb-ség multjának fényes sírkeresztjére hajtja, amikor a gyász komor színeibe burkolva a mult sírjai felett ontja könnyeit: akad-e szem, amely szentkönyveit ne ontaná: akad-e kebel, amelynek lélekezete el ne akadna?” Az ifjúsági mozgalom a balkáni kudarcok ellenére mind erőteljesebbé lesz s hatása alól sem a szegedi, sem a más városokban tanuló szerb ifjúság nem tudja kivonni

magát. Mind szélesebb körre terjed annak figyelme. A szegedi szerb ifjak egyesületük levelező tagjává választják meg pozsonyi, budapesti, stb. kar-társaikat...

Ápolták nemzeti hagyományait, nagyjaik emlékét és öntudatos, érett embereként kerültek haza Szegedről, mely soha nem állta útját és nem kesztyezte törekvéseiket. Gyorovics megemlékezéseiben mindössze egy helyen találunk utalást a szegedi szerb fiatalok és a szegedi szerb családok közötti kapcsolatokra. 1863-ban már „... a kis szegedi szerb kolónia — írja Vucsetics Ilija titkár — rendkívül megélénkült, a szerb házak úgy fogadtak bennünket, mint gyermekeiket, a szerb iskolában multságokat és előadásokat rendeztünk s a szerb családok is meghívtak bennünket magukhoz...” A szegedi szerb élet visszhangja az akkori idők szerb lapjaiban is megtalálható. Nemcsak versekben, de elbeszélésekben, útleírásokban, stb. is megörökítették az itt tanult ifjak a szép szegedi napokat.

A jegyzőkönyveknek itt végük szakad. Az utolsó 1864 április 10-én készült. Bár a társaság tovább is fennállott, munkájának írott nyoma e dátum után többé nem maradt.

De a szerb ifjúsági egyesület jegyzőkönyv-gyűjteménye így is beszédes bizonyítéka marad annak, hogy a magyarság szomszédait mindig megbecsülte és tisztelte.

CSUKA JÁNOS

A keresztény nemzeti népiskola jövő alakulása

A nemzet egyes polgárainak, de a nemzet egyetemes életére nézve is nem lehet közömbös az, hogy a nemzet gyermekei milyen irányú alpműveltséget, szellemi képzést, erkölcsi alapot kapnak. A nép széles rétege azzal az alappal, életszemlélettel indul el az élet útján, amelyet a népiskola nyújt. A

továbbművelődés is erre az alapra épít. Ha a fenti megállapítást veszem alapnak, akkor tisztán látom nemzetnevelésünkben a népiskola nagy jelentőségét. Népiskoláink fejlődési irányának irányt szab a kor követelménye. Ez pedig nem szabad, hogy más legyen, mint keresztény és nemzeti. A „keresztény és nemzeti“ meghatározás nem újképletű. Sőt. Ez az elv uralkodott iskoláinkban kezdettől fogva. Sajnos volt idő, amikor iskolapolitikánkat is a liberalizmus jegyében irányították. Hogy ennek mi lett a következménye, azt Becker Vendel: „A keresztény nemzeti népiskolák jövője“ c. értekezése világítja meg.

Köztudomású, hogy Szent István király szerzetesei voltak az első tanítók, akik kezdetben a templomban, később e célra a templom mellett épült iskolában taníttatták a népet. Az Árpádok alatt nálunk egyedül az Egyház tartott fenn iskolát. Mi sem természetesebb, hogy ezekben az iskolákban a keresztény szellem uralkodott.

A későbbi időkben mind a városi, mind a falusi, továbbá községi, állami és különféle felekezeti iskolák a keresztény nemzeti iskolákból fejlődtek ki és évszázadokon keresztül keresztény alapon működtek.

Az 1868. évi XXXVIII. t. c. szabadelvűségével, továbbá e kort követő idő szellemével szembe kell helyezkedni és a történelmi jog folyamánként a szerzett iskolafenntartási jog alapján a keresztény nemzeti népiskolák fejlődését elő kell segíteni.

Az egyházi és hitfelekezeti iskolák fenntartói aránylag nagyobb terhet viselnek a magasabb iskolafenntartókkal szemben. Honnan adódnak e terhek? — Két oldalról: a) az állam az egyenes adók után kiveti a százalékosan megállapított iskolaadót; b) az egyházközség (hitfelekezet) szintén kiveti az iskoláinak fenntartásához szükséges adót. Így előáll a kettős iskolateherviselés.

Az állam a beszédett iskolaadókból fenntartja az állami iskolákat. Az isko-

lafenntartó egyházközség, hitfelekezet kérelmére fizetési megengedő államsegélyt nyújt. Az egyházközségi és hitfelekezeti iskolafenntartók az államsegély mellett a személyi és dologi kiadások fedezetére vetik ki az iskolaadót. Kik fizetik azt meg? — Azok az adózók, akik az állami iskolák fenntartásához is hozzájárulnak. Az iskolafenntartás kétszeres terhet azok az egyházközségek, hitfelekezetek iskolafenntartói érzik legjobban, ahol szegények az iskolafenntartó egyházközségi, hitfelekezeti adózók. Akkor, amikor saját iskoláik fenntartására a legnagyobb áldozatot is meghozták és szegénységük miatt iskoláik fejlesztése nem áll módjukban, ugyanakkor az állam kérlelhetetlenül behajtja az állami egyenes adók útján a százalékosan kivetett iskolaadót. Ezzel szemben azonban a községekben, ahol nincs egyházi, hitfelekezeti iskola — pedig lehet, hogy módosabbak — az adózók csak az állami egyenes adójuk után kivetett egyszeres iskolaadót fizetik meg. Tehát az iskolaterhek megosztását nem mondhatjuk országos viszonylatban igazságosnak.

Becker Vendel szerint igazságos csak akkor lesz iskolaadóztatásunk, ha az ország összes népiskoláinak terheit az ország összes adózói között arányosan osztják fel úgy, hogy az iskolafenntartó jogait sérelem ne érje.

Az adóztatásba be kell vonni azokat a természeti és jogi személyeket is, akik eddig az iskolaadó fizetése alól részben mentesek voltak; továbbá az 1926. évi VII. t. c. hatályát az összes népiskolák fenntartására is ki kell terjeszteni. Így azután a kettős adóztatás megszüntetése következtében előállott különbözet fedezetet nyerne. Nem új, vagy nagyobb adó kivetéséről kellene ebben az esetben gondoskodni, csupán az ország összes népiskoláinak fenntartásához szükséges iskolaadót az ország összes adózói között igazságosan és arányosan kivetni.

Hogyan lehetne ezt elérni?

Meg kell állapítani egy országos iskolai adókulcsot. Ennek segítségével kell az egyenes adók alapján az iskolaadót kivetni és mind az állami, mind az egyházi és községi iskolák személyi és dologi kiadásait az ország összes iskolára nézve kell egyöntetűen megállapítani. Az így előállított szükségletet az országos adókulcs alapján ki kell vetni az egyenes adók után. Ebben az esetben a szegényebb és gazdagabb egyházközségek (keresztény hitfelekezetek) iskolai adóterhe egymásközt, de az ország összes adózói között is megoszlik. Arányosak lesznek ebben az esetben az iskolai adóterhek, mert mindenki az egyenes adója után (a teherbírásnak megfelelően) járul azokhoz. Igazságos lesz, mert minden adózó egyszerűen fizet iskolaadót, de nem éri az iskolafenntartókat sérelem iskolafenntartási jogalkban sem.

A jelzett munka (41., 42., 43. o.) kifejti, hogy végeredményben hogyan biztosítható az ország összes népiskoláinak szükséglete. A kultusztervezés 1941. évi népiskolai költségvetésében az 58.278.094.— P. népiskolai szükséglet a 11%-os lecsökkentett egyenes adók összegének (183.074.891.— P.-nek) a 31,8 %-a. Az iskolafenntartók helyi hozzájárulása a költségvetésben 8.256.150.— P. Ez pedig 4,5 %-ot tesz ki. Az összes keresztény népiskolák felállításához tehát az állami egyenes adók 31,8 %-a volt szükséges, ami ebben az esetben az országos népiskolai adókulcsként szerepelhetne. A felhozott szám adatok ez esetben csak példaként szerepelnek, de az adókulcs megállapítására a beállítás módja elvként fennáll.

A jövőben tehát az ország összes keresztény népiskolái számára előírányzott költségvetés végösszege az alábbiakból tevődne össze:

Azokra az adózókra, akik eddig csak állami iskolák fenntartásához járultak hozzá, egyenes adójuk után ezután is 31,8 %-os iskola adót vetne ki az állam.

Azok az adózók pedig, akik az állami iskolák mellett egyházi iskolák fenntartásához is hozzájárulnak az adókulcs alapján, a következőképpen fizetnék iskolaadójukat.

Mivel a helyi hozzájárulás 45 %-ot tesz ki, ezt összegszerűen az egyes egyházközségek (keresztény hitfelekezetek) vetnék ki az adózók egyenes adója alapján és fizetnék be a központi illetményhivatalba. Az általános állami iskolaadózás révén pedig csak 27,3 %-ot fizetnének. Így mindkétféle adózó megfizetné a reácsi 31,8 %-os iskolai adót.

Minden jellegű népiskola tanítója egyenlő hasznos munkát végez nemzetnevelés szempontjából, tehát egyenlő elbíránást érdemel. Illetményeiket is egyöntetűen a Központi Illetményhivatal folyósítaná s így minden népiskolai tanító pénzbeli járandóságát teljes egészében idejében megkaphatná.

Becker Vendel a cse' érdekében megfélemlőnek tartja, ha az ország összes népiskoláinak fenntartásához szükséges költségvetési összeget az ország összes adózói egyenes adójuk alapján, teherbíráshoz mérten, tehát *arányosan* fizetnék. Ebben az esetben lenne a terhek megoszlása *igazságos*.

Végezetül jogalapként hangsúlyozza, hogy iskoláink évszázadokon keresztül katolikus keresztény alapon fejlődtek. Ezekből származtak a különböző jellegű iskolák. Épen ezért ebből a szempontból nincs különbség keresztény állami és felekezeti iskolák között. Ez indokolja, hogy az összes népiskolák személyi és dologi kiadásait egy országos népiskolai adókulcs alapján kell biztosítani. Az állam ezen sermit sem vesztetne. Az egyházközségek, keresztény hitfelekezetek, községek, stb. szerzett, ősi iskolafenntartói jogalkat sérelem nem érné, de az iskolafenntartással járó terhek országos viszonylatban *arányosan* megoszlának.